

УДК 811.111342

Ладиженська С.Ю.

МОДИФІКАЦІЯ ГОЛОСНИХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В ЗВ'ЯЗНОМУ МОВЛЕННІ

Дослідження присвячено аналізу модифікації сегментних одиниць – голосних – в англійському зв'язному мовленні. Доведено, що на характер зв'язку голосних впливає тип голосних, які входять до сполучення, та характер дикторської реалізації.

Ключові слова: модифікація, голосні, характер зв'язку, дикторська реалізація.

Ладыженская С.Ю. Модификация гласных английского языка в связной речи. Исследование посвящено анализу модификации сегментных единиц – гласных – в английской связной речи. Доказано, что на характер связи гласных влияет тип гласных входящих в сочетание и характер дикторской реализации.

Ключевые слова: модификация, гласные, характер связи, дикторская реализация.

Ladigenskaya S.U. English vowels' modification in connected speech. The investigation deals with the analysis of vowel modifications in English connected speech. The conducted experiment made it possible to conclude that the type of vowel connection depends on the vowels itself and the character of announcer's realization.

Keywords: modification, vowels, type of connection, announcer's realization.

Дослідження присвячено вивченню модифікацій сегментних одиниць усередині однієї підсистеми (рівня), тобто взаємовпливу одиниць тієї ж підсистеми. Зокрема, досліджується внутрішньорівневе варіювання голосних в англійській мові. Кількісні модифікації голосних давно є предметом спеціального розгляду лінгвістів [Златоустова [3, 14]; Потапова [4, 33]; Стериополо [5, 67]; Егорова [1, 15]; Деркач [2, 13]; Шарандаченко [6,11]].

Актуальність дослідження визначається тим, що його об'єкт – поєднання однопорядкових елементів у мовленнєвому ланцюзі – дозволяє повніше розкрити механізми процесів коартикуляції, яка складає один з найбільш суттєвих аспектів мовленнєвиробництва.

Мета даного дослідження – виявлення модифікацій елементів міжслівних вокалічних сполучень, значимих для здійснення ними делімітативної функції, що проявляється в розмежуванні мовленнєвих одиниць різного ступеня зв'язності. **Об'єктом** вивчення є двоскладові сполучення монофтонгів на міжслівних стиках: усередині акцентної одиниці, між акцентними одиницями та між синтагмами.

Експериментальний матеріал склали розповідні фрази, в яких досліджувані вокалічні сполучення були поміщені в ідентичний складовий контекст з метою нівелювання коартикуляційних модифікацій під впливом попереднього та наступного приголосного.

Для дослідження модифікацій стикових алофонів голосних ми вирішили за доцільне об'єднати аналізовані сполучення в групи, враховуючи фактор наголошеності та поділ голосних на довгі/короткі, таким чином отримав 9 груп сполучень у залежності від типу голосних, або 44 сполучення.

Таблиця 1

Можливі комбінації елементів вокалічних сполучень

Г ₂	КУ	КБ	ДУ	ДБ
Г ₁				
КУ	-	-	-	-
КБ	+	+	+	+
ДУ	+	+	+	+
ДБ	+	+	+	+

ДУ – довгий наголошений;

ДБ – довгий ненаголошений

КУ – короткий наголошений

КБ – короткий ненаголошений

Для досягнення мети дослідження необхідно було вирішити наступні **завдання**:

- проаналізувати фонетичні властивості досліджуваного голосного;

- позиції голосного в сполученні (словокінцевий/словопочатковий);

Основним методом дослідження в даній роботі є аудитивний аналіз, який складався з кількох етапів.

Результати аудитивного аналізу.

На першому етапі аудитивного аналізу, експериментальний матеріал надавався викладачам фонетики англійської мови, які мають досвід слухового аналізу. Їм було запропоновано провести інтонаційну розмітку записаних на феромагнітну плівку фраз і вказати межі акцентних одиниць. Крім того, в завдання аудиторів входила оцінка темпу дикторських реалізацій. Аудиторам-фонетистам також пропонувало-

ся вказати, до якого типу стику – внутрішньоакцентно-му/міжакцентному/міжсинтагменому – відносяться реалізації аналізованих вокалічних сполучень.

Наступні етапи аудитивного аналізу проводились із залученням носіїв англійської мови. Основна мета, поставлена перед аудиторамі-інформантами, полягала в диференціації та ідентифікації ієрархічно різних типів вокалічного стику. Носіям мови на всіх етапах слухового аналізу надавались відсегментовані відрізки досліджуваних експериментальних фраз – суміжні слова з різним ступенем зв'язності стикових голосних. Обробка експериментального матеріалу на сегментаторі була проведена з тим, щоб усунути можливість граматичної або смислової корекції при сприйнятті, оскільки нас цікавила перцептивна ідентифікація вокалічного стику з опорою на інформацію фонетичного рівня мови. Аудиторам пропонувалось віднести надані мовленнєві відрізки до того чи іншого виду стику, виходячи зі ступеня зв'язності стикових компонентів. Для того, щоб зняти можливі труднощі під час аналізу, з інформантами була проведена попередня робота, і вони були відповідним чином підготовлені до виконання поставлених перед ними завдань. Свого роду тренувальний експеримент ґрунтувався на аналогічних прикладах вокалічних сполучень, які не зазнавали подальшого інструментального вивчення. Як еталонні орієнтири різних типів стику були відібрані найбільш яскраві приклади, які інтерпретуються однозначно, що полегшувало прийняття самостійних рішень при виконанні завдань. Обробка даних першого етапу аудитивного аналізу, який полягав у визначенні тотожності/нетотожності наданих у парах відсегментованих мовленнєвих відрізків, дозволив виявити деякі закономірності у сприйнятті досліджуваних сполучень при зміні характеру стикової позиції. Пари, що надавалися аудиторам, включали вокалічні сполучення в опозиціях: ВА (внутрішньоакцентний стик)/МА (міжакцентний стик); МА (міжакцентний стик)/МС (міжсинтагменний стик); ВА (внутрішньоакцентний стик)/МС (міжсинтагменний стик). З аналізу перцептивних рішень інформантів випливає, що за ступенем зв'язності стикових елементів максимально контрастують внутрішньоакцентна та міжсинтагмена позиції. Цей висновок підтверджується стовідсотковою диференціацією мовленнєвих відрізків даної опозиції всіма аудиторамі. Слід зазначити, що протиставлення стикових позицій ВА (внутрішньоакцентний стик) та МС (міжсинтагменний стик) не викликала сумнівів у інформантів навіть після одноразового показу. В той же час найбільш

ший відсоток помилкового ототожнення стимулів, що надавалися, зафіксований у парах, в яких протиставляються внутрішньоакцентна та міжакцентна реалізації досліджуваних вокалічних сполучень. У результаті аналізу виявлена залежність сприйняття вокалічних комплексів від наголошеності/ненаголошеності другого елемента сполучення (табл. 2).

Таблиця 2

Диференціація типу стику при сприйнятті (%)

Пред'являема Опозиція Тип сполучення	ВА≠МА	МА≠МС	ВА≠МС
КНе/КН	68,2	90,9	100
КНе/КНе	54,7	97,4	100
КНе/ДН	75,5	89,6	100
ДНе/КН	86,5	92,4	100
ДНе/КНе	73,6	98,2	100
ДНе/ДН	88,3	88,3	100
ДН/КН	-	100	-
ДН/КНе	-	100	-
ДН/ДН	-	100	-
	74,5	95,2	100

ДН – довгий наголошений;

Дне – довгий ненаголошений;

КН – короткий наголошений;

КНе – короткий ненаголошений;

ВА – внутрішньоакцентний стик;

МА – міжакцентний стик;

МС – міжсинтагмений стик;

Як впливає з таблиці, максимальний відсоток неправильних відповідей (45,3%) зареєстрований в групі сполучень КНе (короткий ненаголошений) / КНе (короткий ненаголошений).

Досить високим відсотком правильних відповідей (79,6%) у вказаних позиціях характеризується розбіжність вокалічних сполучень, другим елементом яких є наголошена голосна. Вбачається імовірним, що правильному віднесенню наданих у парі мовленнєвих відрізків до різних за характером стику позиціям сприяє регулярно фіксований у позиції МА (міжакцентний стик) перед наголошеним голосним глотальний проривний.

З отриманих даних випливає, що на аудиторську оцінку тотожності/нетотожності стимулів в парі впливає характер дикторської реалізації. Зокрема, відсегментовані відрізки висловлювань у виконанні дикторів найбільш точно розпізнаються як нетотожні на стиках ВА (внутрішньоакцентний стик)/ МА (міжакцентний стик).

Дані експерименту свідчать про перцептивно суттєві розбіжності міжакцентного та міжсинтагменого стиків. Відсоток ототожнення мовленнєвих відрізків при парному пред'явленні досліджуваних типів стику відносно невисокий – 4,8%.

Як виявилось з аналізу помилкового ототожнення різних за типом стику мовленнєвих фрагментів, в багатьох випадках невірне перцептивне рішення провокував пришвидшений темп.

На наступному етапі аудитивного аналізу завдання інформантів полягало в тому, щоб оцінити ступінь зв'язності вокалічних компонентів стику за умовною шкалою. Досліджувані сполучення пред'являлися в парах та окремо. Причому аудитори були попереджені, що пари об'єднують нетотожні мовленнєві відрізки. Це завдання є більш складним, оскільки виходить за межі простої констатації розбіжностей досліджуваних сполучень.

На основі даних, отриманих при аналізі результатів цього етапу, можна зробити висновок, що більш точна ідентифікація типу зв'язку елементів сполучень здійснюється при парному пред'явленні відсегментованих відрізків (91,4%) у порівнянні з окремо показаними сполученнями (76,2%). Як і потрібно було очікувати, індекс «О», що означає відсутність зв'язку, був одногласно присвоєний міжсинтагменим реалізаціям вокалічних сполучень. Тісний зв'язок був зафіксований аудиторами в 87,4%) внутрішньоакцентного стику. Що стосується міжакцентного стику, то в більшості реалізацій (78,7%) зв'язок між компонентами досліджуваних вокалічних сполучень визначався як «середній» та в 21,3% – як «тісний».

З результатів даного етапу слухового аналізу випливає, що перцептивне рішення про тип стикових алофонів у позиції МА (міжакцентний стик) обумовлено, як вже зазначалося, типом голосних та характером дикторської реалізації. Найбільша розбіжність в аудиторських оцінках спостерігається при пред'явленні окремих вокалічних сполучень груп КНе (короткий ненаголошений)/ КНе (короткий ненаголошений), ДНе (довгий ненаголошений)/КНе (короткий ненаголошений), ДН (довгий наголошений)/ КНе (короткий ненаголошений)

(тобто сполучення, другим елементом яких є короткий ненаголошений голосний).

На наступному етапі аудитивного аналізу інформантам було запропоновано зарахувати відсегментовані вокалічні сполучення до тієї чи іншої фрази, з якої вони були вичленовані.

В нашому експерименті не виявлені неправильні рішення у випадку міжсинтагменої реалізації досліджуваних комплексів, яка характеризується максимальним відсотком розпізнавання за всіма типами сполучень. Ускладнення викликало розподіл за фразами сполучень в позиціях ВА (внутрішньоакцентний стик) та МА (міжакцентний стик). В цілому, однак, відсоток правильного віднесення стимулів до початкових фраз досить високий – 78,4%). Як впливає з результатів даного етапу аналізу, характер помилкових рішень аналогічний описаному вище.

На підставі результатів аудитивного аналізу вокалічних сполучень, можна зробити наступні **висновки**:

1. При перцептивній ідентифікації характеру стику провідна роль належить семантичному факторові. При усуненні смислової опори фонетична інформація на стику істотна та часто достатня для ідентифікації характеру зв'язку акцентних одиниць. Підтвердженням цьому служить висока імовірність диференціації та ідентифікації досліджуваних вокалічних сполучень (76,6%).

2. Абсолютне адекватне упізнання (100%) опозиції ВА (внутрішньоакцентний стик)/МС (міжсинтагменний стик) свідчить про полярне протиставлення даних типів стику на перцептивному рівні з точки зору ступеня зв'язності їх компонентів. Менш чітко фіксується розпізнавання внутрішньоакцентної та міжакцентної стикових позицій (74,5%).

3. Перцептивне рішення про тип зв'язку обумовленого типом голосних, що входять до сполучення, та характером дикторської реалізації.

4. При збільшенні темпу мовлення відсоток правильного розпізнавання вокалічних стиків знижується.

5. Додатковим маркером міжакцентного зв'язку можна розцінювати глотальний проривний, який досить регулярно фіксується перед наголошеними голосними в позиції МА (міжакцентний стик).

ЛІТЕРАТУРА

1. Егорова Л.Ф. Пространственно-временная организация английского вокализма: Автореф. дис. ... д-ра филолог. наук: 10.02.04 / Моск. гос. ин-т иностр. яз. – М., 1996. – 33 с. Деркач С.В. Фонетические свойства гласных в связной речи: Автореф. дис. ... канд. филолог. наук: 10.02.04 / Амурский гос. ун-т. – Благовещенск, 1996. – 23 с.
2. Златоустова Л.В. Фонетические единицы русской речи. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1982. – 105 с.
3. Потапова Р.К. К типологии временной организации речи в германских языках // Вопросы языкознания / Академия наук СССР, ин-т языкознания; Гл. ред. Ф.П.Филин. – М., 1981. – № 1. – С. 39-40.
4. Стериополо Е.И. Система гласных и её реализация в речи: (Эксперим.-фонет. исслед. на материале нем. яз.): Автореф. дис.... д-ра филолог. наук: 10.02.04. – Санкт-Петербург, 1995. – 36 с.
5. Шарандаченко А.С. Варіативність вокалізму і консонантизму в американських засобах масової інформації: Автореф. дис. 10.02.04./ Одеський Національний ун-т ім. І.І. Мечникова. – Одеса 2011. – 20 с.